

ЛЕКЦІЯ 1

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ОСНОВА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ

Нормативною основою забезпечення охорони праці на підприємствах є Державні стандарти України (ДСТУ), нормативно-правові акти з охорони праці, які поширюються на один або кілька видів економічної діяльності (НПАОП), міждержавні стандарти системи стандартів безпеки праці, які чинні в Україні, Державні санітарні норми (ДСН), Державні санітарні правила і норми (ДСанПіН), Державні будівельні норми (ДБН).

Основні законодавчі акти з охорони праці: Закон України "Про охорону праці", "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування", Кодекс законів про працю України та прийняті відповідно до них нормативно-правові акти, а також Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення", Кодекс цивільного захисту України, Закон України "Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку".

Основоположним документом у галузі охорони праці є **Закон України "Про охорону праці"** від 14 жовтня 1992 року № 2694-ХІІ, який визначає основні положення щодо реалізації права на охорону життя і здоров'я в процесі трудової діяльності, на належні, безпечні і здорові умови праці, регулює відносини між роботодавцем і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища і встановлює єдиний порядок організації охорони праці в Україні. У Законі України "Про охорону праці" задекларовані основні принципи державної політики в галузі охорони праці.

Також розроблено законопроект, який планується видати на заміну Закону України "Про охорону праці". Робоча назва законопроекту – «Про безпеку праці та здоров'я працівників», який за планами Уряду має бути прийнятий у 2020 році. Тому, очікується, що у 2020 році у сфері охорони праці відбудуться значні зміни. Зокрема роботодавців чекає ще більше штрафів.

Закон України **"Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування"**. Цей Закон відповідно до Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування визначає правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування, гарантії працюючих громадян щодо їх соціального захисту у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, вагітністю та пологами, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, охорони життя та здоров'я.

Закон України **"Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення"**. Цей Закон регулює суспільні відносини, які виникають у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя, визначає відповідні права і обов'язки державних органів, підприємств, установ, організацій та громадян, встановлює порядок організації і здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду в Україні.

Закон України **"Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку"**. Цей Закон є основоположним у ядерному законодавстві України. Він встановлює пріоритет безпеки людини та навколишнього природного середовища, права і обов'язки громадян у сфері використання ядерної енергії, регулює діяльність, пов'язану з використанням ядерних установок та джерел іонізуючого випромінювання, встановлює також правові основи міжнародних зобов'язань України щодо використання ядерної енергії.

Кодекс цивільного захисту України. Кодекс цивільного захисту України регулює відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагуванням на них, функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту, та визначає повноваження органів державної влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, права та обов'язки громадян України, іноземців та осіб без громадянства, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності.

До спеціальних законодавчих актів у галузі охорони праці належать:

- **Міждержавні стандарти системи стандартів безпеки праці (ГОСТ ССБП)** – це державні стандарти ССБП колишнього СРСР, які застосовуються на території України до їх заміни іншими нормативними документами, якщо вони не суперечать чинному законодавству України;

- **Державні стандарти України з питань безпеки праці (ДСТУ);**

- **Нормативно-правові акти з охорони праці(НПАОП)** (до 2004 р. Державні нормативні акти про охорону праці (ДНАОП));

- **Нормативні акти, що діють в межах об'єкта господарювання (локальні).**

Нормативно-правові акти з охорони праці – це правила, норми, регламенти, положення, стандарти, інструкції та інші документи, обов'язкові для виконання.

Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП) за сферою дії поділяються на *міжгалузеві* та *галузеві*. До *міжгалузевих* належать акти загальнодержавного користування, дія яких поширюється на підприємства, установи, організації незалежно від їх відомчої належності та виду трудових відносин (зокрема, НПАОП 0.00-4.12-05 Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці). До *галузевих* належать акти, дія яких поширюється на підприємства, установи, організації, що відносяться до певної галузі економіки.

Міжгалузеві та галузеві НПАОП приймаються або затверджуються Кабінетом Міністрів України, Держпрацею України, МОЗ України, Міністерствами України та іншими відомствами.

Відповідно до постанови Кабміну України від 1993 р. було створено Державний реєстр міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці (Реєстр ДНАОП). З 2004 р. згідно наказу Держнаглядохоронпраці України прийнято нове Положення про Державний реєстр нормативно-правових актів з охорони праці за видами економічної діяльності (Реєстр НПАОП). Зміни у реєстрі публікуються в журналі “Охорона праці”.

НПАОП кодуються згідно з класифікатором (КВЕД) галузей і підгалузей промислового виробництва. Нижче наведено приклад кодування нормативно-правового акта, дія якого поширюється на всі види економічної діяльності, зокрема НПАОП 0.00-1.01-07 Правила будови і безпечної експлуатації вантажопідіймальних кранів.

Для машинного опрацювання державні нормативні акти про охорону праці кодуються. Схема позначень НПАОП наступна:

Якщо правовий акт поширюється на всі або кілька видів економічної діяльності, зазначається як код 0.00.

Види НПАОП мають таке цифрове позначення:

Правила - 1

Переліки - 2

Норми - 3

Положення - 4

Інструкції - 5

Порядки - 6

Інші - 7.